

(1)

Ἀναδιφώντας τὸ περσμένον καλοκαίρι τὴν τόσο πλούσια βιβλιο-
θήκη τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀνακάλυψε ἓνα
βιβλίον ^{του} τίτλοφορεῖται: «Ἀυτοσχέδιος περιγραφή τῆς Χαλκιδικῆς Χερ-
σονήσου μετ' ἄρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων ὑπὸ
Νικολάου Χρυσανθίδου τοῦ Βυζαντίου» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870. Τὸ βιβλίον

^{αὐτο} καὶ εἶναι ἀφιερωμένον τῇ Σεβασμιωτέτῃ Μητροπολίτῃ πρώτῃν Κασσαν-
δρείας Κυρίῳ Κυρίῳ Χρυσάνθῳ τῷ Καισαρεῖ ἀνδρὶ φιλογενεῖ καὶ φιλο-
μούσῳ καὶ καθ' ὅσον ἀρετὴν ἀγοῶν.

Ἐίχε πραγματοποιήσει ὁ συγγραφεὺς στὰ 1869 ἓνα ταξίδι ἀπὸ τὴν
Χαλκιδικὴ συνοδεύοντας τὸν Μητροπολίτη Χρυσάνθο καὶ θέλησε νὰ τυπώ-
σῃ ἀργότερα στὴν Πόλιν τὰς παρατηρήσεις αὐτῆς, τὰ συνολοθῆματα αὐ-
τῆς ἐδοκίμασε ἀπὸ τὴν κορεΐα του αὐτῆς, καὶ ἔτσι μᾶς ἔδωκε ἓνα ἐξιόλο-
γο καὶ μεγάλου ἐνδιεφέροντος ντοκουμέντο (μέ τῆς ζωντανῆς του περι-

γραφές καί μέ τίς διαφωτιστικές του πληροφορίες, μέ τό σχόλιο καί
τούς χαρακτηρισμούς του) γιά τήν πατρίδα ^{τοῦ ἡμῶν ἦταν ἡ} ~~του~~ τή Χαλκιδική ^{ἐτά 1869,} ~~τῆς ἐπο-~~
^{δηλαδή πρὶν ἀπὸ 105} ~~χῆς ἐκείνης.~~ χρόνια.

~~2/24~~ | Γεωγ. μινό

Διαιρεῖ ὁ Χρυσανθίδης τό βιβλίό του σέ ἔξι κεφάλαια. Στό πρῶτο περιγράφει τήν «Χερσόνησον Παλλήνην», στό δεύτερο τήν «Χερσόνησον Σαθωνία», στό τρίτο τήν «Χερσόνησον Ἀκτὴ ἢ τοῦ Ἀθω», στό τέταρτο τό «ἕτερον τμήμα τό συνεχόμενον μετὰ τῶν τριῶν χερσονήσων», στό πέμπτο κεφάλαιο ἐσχολεῖται περί τῆς «φυσικῆς τῆς Χαλκιδικικῆς καταστάσεως περί τῶν ὀρέων, ποταμῶν, λιμένων καί κόλπων αὐτῆς». Καί στό ἕκτο, μέ τόν τίτλο «ἡ μετεξὺ τῶν ἀρχαίων καί συγχρόνων ἡμῶν κατοίκων τῆς Χαλκιδικικῆς Χερσονήσου σύγκρισις», ἐκθέτει ἐνδιαφέρουσες ἀντιλήψεις καί κόμνει ὠρισμένες κρίσεις.

~~4/4~~ | Γεωγ. μινό

Ὁ συγγραφέας ~~εὔπεσε πῶς~~ ἀρχίζει ^{ἀπὸ} ~~τῆς~~ τήν Κασσάνδρα.

Περιγράφει τήν Β ά λ τ α, ὅπου «κεῖται ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας».

Γιά τήν Κ α λ ά ν δ ρ α (γράφει τή λέξη μέ δύο λ) λέγει: «ὠνομάσθη δέ τό χωρίον τοῦτο λίαν καταλλήλως Καλλένδρα, διότι οἱ ἄνδρες τούτου εἶναι φύσει ὠραῖοι καί εὐρωστοί».

Γιά τό Π α λ η ο ύ ρ ι κόμνει τήν παρατήρηση ὅτι ὠνομάσθηκε ἔτσι «λόγω τῶν ἐκεῖ εὕρισκομένων πολλῶν ἀκάνθων, παρὰ τῶν κατοίκων Παληούρια καλουμένων».

Τό Π θ α ύ χ ρ ο ν ο ν τό ὠνομάζει Πολύχροον, «λόγω τῶν ἐκεῖ πλείστων ποικιλοχρῶν ἀνθέων».

Γιά τήν Κ α ψ ό χ ω ρ α ν (πού τόσον ἀδόκιμο καί χωρίς λόγο μετωνομάσθηκε σήμερον Πευκοχώριον) ἀναφέρει ὅτι «εἶναι λείψανον τῆς ἀρχαίας πόλεως Νεσπόλης, ἐπὶ ὠνομάζεται ὅμως σήμερον Καψόχωρον λόγω τοῦ ὅτι ἐπυρπολήθη ἐν ἔτει 1805 ἀπό πολυαριθμούς πειρατές».

Γιά τήν Ἀθ υ τ ο ν, πού τήν καλεῖ Ἀθετον λέει: «Εἶναι τό μᾶλλον

εύσερον καί θελιτικόν χωρίον τῆς χερσονήσου Παλλήνης ~~Σαυ~~

Κέκτηται ἐκκλησίαν λαμπράν μετὰ κομμοτάτου θόλου ἐπινόμασι τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου σεμνυνομένην, ἔχει δέ καί ἄλληλοδιδο-
κτικὴν Σχολὴν ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου Χρήστου Παρεθυρῆ διευθυνομένη ~~4~~ >>

484 1/2 σελὲς κενό

Στὸ ἴδιο κεφάλαιο ὁ Χρυσανθίδης περιγράφει μὲ ἐνδιαφέρουσες
λεπτομέρειες τὰ ἁγιορείτικα Μετόχια τῆς Κασσάνδρας.

Δύο σημεῖα τράβηξαν τὴν προσοχὴν μας:

Πρῶτα γιὰ τὸ Ρωσικὸ Μετόχι (Βρισκότανε στὴ Παρολία τῆς Κολλιθέας.
Ἀγοράσθηκε πρὶν ἂν εἴκοσι χρόνια ἀπὸ ἐπιχειρηματίαν. Τὰ ἱστορικὰ
τοῦ παλαιῦ κτήριου κατεδαφίσθησαν καί στὴ θέσιν αὐτὴν ὀρθώνεται σήμερον
τὸ τουριστικὸ ξενοδοχεῖο "Ἄμμων Ζεὺς".)

Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι στὸ Μετόχι αὐτὸ καί κοντὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ἀποκαλύφθηκε, ὕστερον ἀπὸ ἀνασκαφὰς ποὺ ἔκαμαν στὰ 1863 οἱ Ρῶσοι καλόγεροι τοῦ Μετοχίου, ἕνα ἑλληνικὸν ἀμφιθέατρο καί Βωμόν, ποὺ βρίσκονται ἀνέναντα πρὸς τὸ χωριὸν "Ἄθυτος καί στὸ Ρωσικὸ Μετόχι καί
"κόμνου", τονίζει, "μεγάλῃ ἐντύπωσιν ~~4~~ γιὰ τὴν ἀρχαιότητά ~~αὐτῶν~~ καί τὴν
ἐξαίρεσιν ~~κατασκευῆς αὐτῶν~~". Προσθέτει μάλιστα ὅτι ἀπὸ τὰ θεμέλια τοῦ
ἀμφιθέατρον καί τοῦ βωμοῦ οἱ μοναχοὶ χρησιμοποίησαν πολλὰ μάρμαρα
γιὰ τὴν ἐκεῖ ἀνάγεισιν μικροῦ ναοῦ, ποὺ ἐγκαινιάσθηκε στὰ 1865 ἀπὸ
τὸν Μητροπολίτη Χρυσάνθου.

"Ἄς λεχθῆ ἔδῳ ὅτι τὸ ~~αὐτὸ~~ ἵδριον αὐτὸ ὑφίσταται καί σήμερον καί ὅτι
κατὰ τὴν κατεδάφισιν τῶν παλαιῶν κτιρίων τοῦ Μετοχίου καί κατὰ τὴν
θεμελίωσιν τοῦ τουριστικοῦ ξενοδοχείου βρέθηκαν πολλὰ ἀρχαιότητες,
ἡ σπουδαιότης τῶν ὁποίων προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἀρχαιολογικῆς
ὑπηρεσίας, ~~ἀλλὰ καί πολλὰς... δίκας.~~

Ἐξοκολουθεῖ τὴν πορείαν τοῦ ὁ συγγραφεὺς περιηγητῆς καί φθάνει
στὸ "Ἅγιο-Παυλίτικο Μετόχι", στίς ἐκτάσεις τοῦ ὁποίου ἐσπλώνεται
σήμερον ἡ Ν. Φώκαια καί σ' ἕνα παραθαλάσσιον λοφώσιον ὑψώνεται ὁ κόμπος
περήφανος καί ἐπιβλητικὸς, ἔστω καί ἐρειπωμένος, ἕνας μεσαιωνικὸς
πύργος, ὁ πύργος τοῦ Μετοχίου. 41

Καθώς λέει ο συγγραφέας, τό ἅγιο-Παυλίτικο Μετόχι κεῖται στή θέση τῆς ἑρχαίας πόλεως Αἰγαί.

Ἄλλό ὅς δώσουμε τόν λόγον στόν ἴδιο: «Περό τῷ Μετοχίῳ τούτῳ πρός τόν Τορωναῖον Κόλπον ὑπάρχει βρόχος τις περσδόξως καί θαυμασίως ἐσχισμένος ἐντός τοῦ ὁποίου δυσκόλως ὁ ἄνθρωπος εἰσερχόμενος διακρίνει μέρος τι ἐν σχήματι περικλησίου ἐν ᾧ σώζεται ὁ ἐκ μαρμάρου κίων τῆς Ἱερῆς Τραπεζῆς ὡς καί διάφοροι Ἁγίων εἰκόνες ἐπί τοῦ τοίχου τοῦ φυσικοῦ ἀτέχνως ἐγγεγλυμένοι»-

II | σερὰ κενό

Καί τό χρονικό-ὁδοιπορικό τοῦ Χρυσανθίδη συνεχίζεται.

Στό δεύτερο κεφάλαιο ὁ συγγραφέας περιγράφει ἐτή Σιθωνία, πού τότε, ὅπως λέει, ὀνομάζονταν "Δογγός".

~~264~~ Ἀρχίζει τήν ἐπίσκεψη του ἀπό τήν Ὀ ρ μ ὑ λ ι α . Ἀναφέρει, μετᾶξὺ ἄλλων, ὅτι τό χωριό αὐτό πού λέγεται καί Σ ε ρ μ ὑ λ η , εἶναι λείψανο τῆς ἑρχαίας πόλεως Σερμούλη καί βρίσκεται στούς πρόποδες τῆς Ν.Α πλευρῆς τοῦ ὄρους Κύλλη καί ὅτι κάθε χρόνο στή γιορτή τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (30 Ἰουνίου) γίνεται σ'αὐτό «ἐμπορική πανήγυρις», ὅπου πηγαινούν πολλοί ἄνθρωποι ἀπό τό χωριό τῆς Χαλκιδικῆς, γιά νά πωλήσουν ἢ γιά ν'ἀνταλλάξουν τό ἐμπορεύματα τους.

~~265~~ Προχωρεῖ στήν Ν ι κ ῆ τ η . Τό χωριό αὐτό, ἐξιστορεῖ ὁ Χρυσανθίδης, εἶναι «ἐγχυσμένον εἰς σχισμῶδα τινα τοῦ ὄρους Κύλλη», κεῖται στή θέση τῆς ἑρχαίας πόλεως Γαληγός καί ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Νικήτη κτίσθηκε στό 1867 «τῇ ἐξιεποίνῳ προτροπῇ τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας Κυρίου Χρυσάνθου καί συνδρομόντων ἀπάντων τῶν κατοίκων τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου»

Γιά τόν ναόν αὐτόν ὁ Χρυσανθίδης ἀφηγεῖται τό ἐξῆς χαριτωμένο, πού ἂν ἔχη κανείς ὑπ'ὄψιν του πρόσφατες φιλονικίες γιά τήν ἀνοικοδόμηση τῆς καινούργιας ἐκκλησίας, θά ἀνεκρῆξη τό οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουσι ἀλλήλους. «Τό χωριό Νικήτη ἐκείνητο ἑρχαίον Ἐκκλησίαν σμικροτάτην καί εἶχε ἀνόγκην μεγαλυτέρας. Ἄλλό τῆς ἀνεγέρσεως ἐγυριθείσης πρός δέ καί τοῦ ἑρχιτέκτονος ἐπί παρουσίᾳ τοῦ ρηθέντος

Ἱερόρχου συμφωνηθέντος, αἴφνης διαρρήγνυται διαφωνία μεγίστη μετὰ τῶν κατοίκων εἰς δύο διαιρεθέντων φατρίας, ὧν οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἀνεγερθῇ ἐπὶ τοῦ περὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ χωρίου πλευροῦ ὑψουμένου λόφου, οἱ δὲ ἔλεγον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χωρίου, ἐπὶ θέσεως στενωποῦ καὶ βορβορώδους. Τέλος ὑπερισχυσάσης τῆς γνώμης τῆς εὐφρονούσης μερίδος, ἧς ἠγεῖτο Γέρο-Παναγιώτης τις, ἤρξατο ἡ ἀνεγερσις κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ 1867 παρόντος καὶ τοῦ τότε προηγουμένου τῆς ἐν Ἀθωνι Μονῆς Σηροποτάμου κ. Διονυσίου».

~~Ἡ~~ Ὁ Χρυσανθίδης τώρα ἀνεβαίνει στὸν Π_α_ρ_θ_ε_ν_ῶ_ν_σ καὶ στὴν περιγραφή τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ τονίζει τοῦτα, τὸ χαρακτηριστικόν : «Τὸς γαίτες τοῦ χωρίου τούτου ἐσφετερίσθησαν δωροδοκῆσαντες τὸς ἐν τῇ πόλει Θεσσαλονίκης πολιτικὰς Ἀρχὰς οἱ ἑπληστοὶ Μοναχοὶ τῆς ἐν Ἀθωνι Μονῆς τοῦ Κωστομονίτου ἐχούσης Μετόχιον γειτνιάζον τῷ χωρίῳ. Καὶ ἤδη οἱ κάτοικοι οὐδὲν ποιήσαντες στεροῦνται ἀδίκως καὶ παραλόγως τῶν ~~χαιῶν~~ των πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν αὐτῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰσὶ ἀξιολόγητοι».

~~Ἡ~~ Ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα ὁ περιηγητὴς μας ἀδεύει πρὸς τὴν Σικιῶν καὶ ἀναφέρει ὅτι τὸ χωριὸν αὐτὸ εἶναι λείψανον τῆς ἀρχαίας πόλεως Σιγγός.

Γιὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ ἱστορεῖ ὅτι εἶναι πολὺ παλῶν, ὅτι μισοκῆκε στὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1855) ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦταν τότε : «ὁ διαβόητος Τσάμος ὁ Καρατέσος, ὁ ὁποῖος κατετάραξε δι' ἀπατηλῶν καὶ ἀδυνάτων λόγων τοὺς ἐφησυχάζοντας κατοίκους. Ἐκασαν δὲ αὐτήν ἐπειδὴ ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς ὡς ἐν φρουρίῳ περικλεισθεὶς ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῶν παραθύρων ἐκυροβόλει κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ἤδη δὲ ἀνεγερθεῖσα παρὰ τῶν κατοίκων ἐπὶ τῶν ἡμικαύστων θεμελίων διατελεῖ πᾶντῃ ὄκοσμος».

~~Ἡ~~ Σταμάτησε ὁ συνοδὸς τοῦ Μητροπολίτου καὶ στὸ Μεταγγίτσιον. ← Προσθέτει ὅτι βρίσκεται στὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως Π_ι_λ_ῶ_ρ_ο_ῦ, ὅτι ὀνομάζονταν ^{εὐωνυμίδιον} Μ_ε_τ_α_γ_γ_ί_τ_σ_ι_ο_ν (ὑστερὰ ἐπὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Πιλωροῦ), ὡς ἐκ τῆς ἐκεῖσε μετοικήσεως καὶ ἄλλων κατοίκων ξένων χωρίων. Ἦδη δὲ χυδαϊκώτερον Μεταγγίτσιον καλεῖται».

"Ας σημειωθῆ ἔδῳ ὅτι ὁ Γάλλος Πρόξενος τῆς Θεσ^{σαλον}νίκης COUSINERY, τόν ὁποῖον ἐμνημονεύσαμε πῶς πᾶνω, ἀναφέρει τό χωριό αὐτό μέ τό ὄνομα Μέλαν γῆς (μέλαινα γῆ) καί ὑποστηρίχθηκε ὅπό ἐμέ ἡ ἄποψη ὅτι ἡ ὀνομασία αὐτή παρεφθόρη σέ "Μεταγγίτσι" στή ροή τοῦ χρόνου. #

III 1/2 σελᾶ κενό

§ Στο ἴδιο κεφάλαιο περιγράφοντας ὁ συγγραφέας τά Μετόχια τῆς Σιθωνίας μιλεῖ καί γιά τό Ζωγραφίτικο Μετόχι, ὅπως ἐπίσης καί γιά τό Δοχειαρίτικο (Πυργαδίκι).

Καί γιά μέν τό Ζωγραφίτικο λέει: "ἐπί τῆς ἀνατολικῆς πλευρῆς τῆς χερσονήσου κείμενον ἐν σχισμῶδι τινι τοῦ ὄρους Λίγκου ἐν ᾧ πληθῆς ἡδυλόων ἀποδόνων ἐμφυλεύει μελίρρυτα ἄσματα ἀπαγγελόντων ἐν σεληνοφεγγεῖ νυκτί".

Γιά δέ τό Δοχειαρίτικο ὅτι κατέχει τή θέση τῆς ἀρχαίας πόλεως ^{Ἰσ} ~~Ἰσ~~ καί ὅτι φαίνονται ἐκόμα διαφόρων ἀρχαίων οἰκοδομῶν ἐρείπια, πού φανερώνουν τόν πολιτισμό καί τήν μεγαλοπρέπεια τῶν κατοίκων της.

IV 1 σελᾶ κενό

Στό τρίτο κεφάλαιο ὁ Χρυσανθίδης κέμνει μιά σύντομη περιγραφή τῶν Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους χωρίς ἡ περιγραφή αὐτή νά ἔχη ἰδιαίτερη σημασία, γιατί ἀναφέρεται σέ πολύ γνωστά πρόγματα.

V 1 σελᾶ κενό

Κι' ἐρχόμεστε στό τέταρτο κεφάλαιο σόν ἐπικεφαλίδα του βάζει: "Τό ἕτερον τμήμα τό συνεχόμενον μετέ τῶν τριῶν χερσονήσων" ἀλλά ἀσχολεῖται κυρίως ἐδῶ μέ τό χωριό τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας-τόν ὁποῖον, ὅπως εἴπαμε, συνώδευε στήν περιοδεία του- καί ὄχι μέ ὄλον τόν κορμό τῆς Χαλκιδικῆς.

~~VI~~ Ἀρχίζει μέ τήν Καλαμαριάν πού τήν ἀποκαλεῖ Καλαμαρίαν καί δίνει μάλιστα ὁ ἴδιος τήν ἐξήγηση:

Δέγεται δέ ὅτι τό μέρος τοῦτο ἔνῃκε ποτέ εἰς τήν ἐξουσίαν Μαρίας τινος ἀδελφῆς ἡγεμόνος τῶν Μακεδόνων ἐπικολουμένης Καλλῆς καί ὡς ἐκ τούτου ἐκλήθη Καλή-Μαρία καί ἀκολούθως Καλαμαρία¹⁰.

VI Γιά τήν Πορταριά λέγει ὅτι κατέχει τή θέση τῆς ἀρχαίας

πόλεως Σπύρτυλος καί ὅτι τές προσόδους τοῦ χωριοῦ ὑπό τά δημητριακά τές ἀπολαμβάνει ἤδη ἡ Α. Ὑψηλότης ὁ Μουσταφᾶ πασῶς ὁ Κρής καθότι ἰδιοκτησία αὐτοῦ εἶναι >>.

Ἐν συνεχείᾳ κἀμνει λόγον γιά τήν ἄρχαίαν Ὀλυνθο καί τήν τοποθε- τεῖ στή θέσῃ ὅπου σήμερον εἶναι ὁ Ἅγιος Μάμας καί προσθέτει: «Ἐίς τοιοῦτήν λοιπόν ἑθλιεστότην καί ὄλως ἄσημον κατάστασιν διατελοῦσαν ἤδη τήν πόλιν περιβλεπτον καί ἐπιφανῆ πόλιν Ὀλυνθον νῦν δέ ὑπό τό ὄνομα Ἅγιος Μάμας ὡς ἔκουλιν (τσιφλίκιον) εἰς ἀγρούς ἀπερόντους μετ' εὐτελεστότων οἰκιῶν μεταβεβλημένην, τίς θεασάμενος ἀμέσως δέν κατέ- χεται ὑπό μεγίστης θλίψεως;»

Καί μπεῖνει ὁ ταξιῶτης μας στόν Πολύγυρο. Τόν ὀνομάζει μέ τό σω- στό καί ἱστορικό ὄνομάτου Π ο λ ὕ γ ε ρ ο ν.

Ἄλλ' ὅς δώσουμε πάλι τόν λόγο πτόν ἴδιο. «Κεῖται ἐπί τῶν ἀφονῶν ἐρειπίων τῆς περικλεοῦς πόλεως Ἀπολλωνίας τῆς Χαλκιδικῆς τεθεμελιω- μένον τό χωρίον Πολύγερος. Λίαν δέ εὐέρον τυγχάνει καί ὑγιεινόν τό κλιμα αὐτοῦ καταρδευόμενον πανταχόθεν ὑπό ἀπειροῦσων ρυάκων διευγές καί γλυκύ τό ὕδωρ αὐτῶν περιεχόντων.

Ἐπτακόσιαί περίπου οἰκίαι συναποτελοῦσαι τό χωρίον τοῦτο θεωροῦ- μενον τό πρωτεῖον πάντων. Ἦδη δέ μάλιστα κατὰ τό 1869 συνέστη ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ ἔδρα τοῦ Διοικητηρίου τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου μετ' καί ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου. Καί αὐτός ἔτι ὁ νῦν Μητροπολίτης κυρός Γρηγόριος προσπαθεῖ ἵνα μεταθέσῃ τήν ἐν τῇ Χερσονήσῳ Παλλήνη (Κεσσάν- δρα) ἔκπλασι διατελοῦσαν Μητροπολιτικὴν ἔδραν εἰς τό χωρίον Πολύγερος, μεγάλως δυσανασχετούντων τῶν τῆς Παλλήνης κατοίκων τῶν Κεσσονδρέων.

Τοῦ ἀειδύμου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κυροῦ Ἰσκώβου ἐν τῇ Χαλκι- δικῇ Χερσονήσῳ ἀρχερέυσαντος πρός εἰκοσετίες περίπου ἀνηγέρθη ἐκ βό- ρων τῇ γενναίᾳ τῶν Χαλκιδικέων συνδρομῇ καί ἀξιοπαίμφ ἐπιστοσίᾳ τοῦ ἄνω Ἱερέρχου ἐν τῷ χωρίῳ Πολυγέρῳ κεντρική Ἑλληνο-Ἀλληλοδιδασκτική Σχολή σκοπόν ἔχουσα τήν προαγωγήν καί διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χαλκι- δικείου νεολαίας. Καί ἤδη φαίνεται ὑψουμένη μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ προ- σούψ τῆς οὐχ' ἥττον κομψῶς ὑψοδομουμένης ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ Ἱερῶς Ἐκ-

κλησίας του Ἁγίου Νικολάου ἡ ρηθεῖσα Σχολή ἀκμάζουσα καί νῦν δια-
τελοῦσα ⁷⁷-

~~51/4~~ Γιά τό Βρεστό ὁ ~~καρβύνας~~ Χρυσενθίδης μᾶς δίνει μιᾶ ἐν-
διαφέρουσα πληροφορία: βρήκανε τό χωριό σέ μεγάλο ἀναβρασμό· οἱ δημο-
τικοί του ἄρχοντες δυστροποῦσαν νά παραδώσουν τό λογαριασμό τῆς
"δημαρχίας" των, πρῶγμα πού κρατοῦσε τούς πολίτες σέ ἀναστάτωση.
Ἐπενέβη ὁ Μητροπολίτης Χρυσενθος, καθυσύχασε τό πνεύματα, κατετέ-
θηκαν τά χρήματα καί ⁴² ἤρξατο ἀμέσως ἡ ἐπισκευή τῆς σεσθρωμένης καί
ἐτοιμορρόπου διατελούσης Σχολῆς ⁷⁸.

~~51/6~~ Ὁ Χρυσενθίδης ἐπισκέφθηκε ἐπίσης τόν Βόβρον καί τήν Γαλάτισσα.
Γιά τόν Βόβρον ἀφοῦ ἐξαίρει τό κλῆμα του λέγει ἀνάμεσα σ' ἄλλα
ὅτι: ⁴³ "παρά τῷ χωρίῳ ὑπάρχει μέγα τι καί κομγόν οἴκημα ἐν ᾧ εὐρίσκον-
ται αἱ πρός κατασκευήν μετόξῃς μηχαναί ⁷⁹."

§ Γιά τήν Γαλάτισσα σημειώνει: ⁴⁴ "Τό χωριόν συγκείμενον ἐκ 500
οἰκίῳν διατελεῖ τεθεμελιωμένον ἐπί τῆς καταστροφείσης ἀρχαίας ἐκείνης
πόλεως Ἡρακλείας τῆς Χαλκιδικῆς καί ὅμως οὐδέ ἰχνίδιον τῆς ἀρχαίας
αὐτῆς μεγαλοπρεπείας ὑφίσταται. Ὑπάρχουσι ὠκοδομημένοι μετὰ μεγαλο-
πρεπείας καί τέσσαρες ἐκκλησαί. Καί ἐν καιρῷ τῆς κατ' τό 1865 ἔτος
ἐπισυμβάσης βροτολοιγοῦ ~~Χ~~ολέρας τό μόνον χωριόν τῆς Χαλκιδικῆς Χερσο-
νήσου ὅπερ ὑπέστη δεινῶς τήν θείαν ταύτην ὀργήν ἦν τό χωριόν Γαλάτι-
σσο ⁸⁰."

~~51/8~~ Στό ἴδιο κεφάλαιο ὁ συγγραφέας μᾶς δίνει καί μερικές συνοπτι-
κές πληροφορίες γιά τό χωριό στέ ὁποῖο δέν μπόρεσε νά πῆ.)

Γιά τήν Δισρίγκοβα (τήν σημερινή Ἄρναϊα) ὅτι ἔχει 500 σπι-
τια, τό Γομότι 200, γιά τήν Ἰερισσό ὅτι γύρω ἀπό τό χωριό
αὐτό εἶναι δύο ἢ τρία Μετόχια ⁴⁵ τῶν ὁποίων οἱ Μοναχοί παραλόγως πως
προσπαθῶσι ἤδη ὅπως ἀρκῶσαι ἀπό τῶν χειρῶν τῶν Ἱερισσέων τῆς γαίας
αὐτῶν ⁸¹.

↑ εἰσὶ κενό

~~51/9~~ Στό πέμπτο κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του ὁ περιηγητής μιλάει γιά τήν
φυσική κατάσταση τῆς ⁴⁶ "ἐχούσης σχῆμα τριδαιτύλου παλάμης Χαλκιδικῆς ⁸²"

καί γιό τό πολυέριθμο προϊόντα της, πού κáμνουν τούς κατοίκους της
«εὐχεστότους» θά ἐπισημόνω ἐδῶ μιά παρὰγραφο χαρακτηριστική:

«Τό κυριώτερο δέ προϊόν τῆς Χαλκιδικικῆς Χερσονήσου, ὅπερ καθιστᾷ τούς
κατοίκους πλουσίους πειθναγκάζον αὐτούς νά μή μεταβείνωσι εἰς με-
μακρυσμένες πόλεις χέρην βιωτικῶν συμφερόντων των, εἶναι ἡ ἄφθονος
ἐξαγωγή τῆς μετόξης τήν ὁποίαν οἱ ἴδιοι μάλιστα τελειοποιοῦσι.»

Τέλος στό ἔκτο κεφάλαιο ὁ Χρυσανθίδης κáμνει σύγκριση ἀνάμεσα
στούς ἀρχαίους Ἕλληνες κατοίκους τῆς Χαλκιδικικῆς καί τούς «συγχρόνους
τῆς ἐποχῆς τῆς περιηγήσεώς του ἐξεύροντες τόν πολιτισμό ἐκείνων καί
ἐκφράζοντας τή βαθειά θλίψη του γιό τόν ξεπεσμό τῶν τωρινῶν. Καί τό
ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι τήν αἰτία δέν τήν ἀνεζητᾷ μόνο στήν Τουρκι-
κή δουλεία ἀλλά καί «εἰς τήν βάρβαρον διεύθυνσιν τῶν παρ' αὐτοῖς προε-
στώτων λεγομένων».

0

II ↑ θερά νεό

Μεζύ μέ τόν Χρυσανθίδη ἐκάνομε ἕνα ταξίδι στή Χαλκιδικική στό 1869
καί μᾶς χειραγώγησε ὁ περιηγητής δθῶ μέσου τῶν κωμοπόλεων καί τῶν
χωρίων τῆς.

Ὁ Νικόλαος Χρυσανθίδης ὁ Βυζάντιος μέ τό βιβλίο του «Ἐπιτοσχέδιος
περιγραφή τῆς Χαλκιδικικῆς Χερσονήσου» πού ἐκδόθηκε στό 1869, δηλαδή πρὶν
ἀπό ἕκαστό πέντε χρόνια, μᾶς δίνει μιά εἰκόνα τῆς Χαλκιδικικῆς τῆς ἐπο-
χῆς ἐκείνης. Εἰκόνα πολύτιμη γιό κεῖνον ἰδίως πού πρόκειται νά κατο-
πισθῆ μέ τήν συγγραφή τῆς Ἱστορίας τῆς Χαλκιδικικῆς. #

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΛΘ. ΚΩΤΣΙΑΝΟΣ